

به نام خدا

پنجم دبستان

فارس

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: فارسی پنجم دبستان - ۵۰۳

پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: علیرضا چنگیزی، حاتم‌زندگی، محمدرضا سرشار، محمدرضا سنگری،

اسدالله شعبانی، عبدالعظیم کریمی، زهرا السادات موسوی، شهین نعمت زاده و عباسعلی وفایی (اعضای

شورای برنامه‌ریزی)

فریدون اکبری شلدره، حسین قاسم‌پور مقدم، پریچهر جبلی آده و فرح نجاران (اعضای گروه تألیف)

مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

شناسه افزوده آماده‌سازی: احمدرضا امینی (مدیرامورفنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) -

جواد صفری (نگاشتارگر [طراحی گرافیک]، صفحه‌آرا و طراحی جلد) - حسین آسبوند، بهرام ارجمندنیابا، احله‌پور خورداری،

فرهاد جمشیدی، ثنا حسین پور، سیاوش ذوالفقاریان، نرگس دلاوری، عطیه ضیغمی، بهراد قریب، لیلا علیزاده،

الهام کاظمی (تصویرگران) - کامران انصاری (طراحی خط رایانه‌ای) - فاطمه باقری مهر، فرشته ارجمند،

نوشین معصوم دوست، فریبا سیر، ناهید خیام‌باشی، راحله زادفتح‌اله (امور آماده‌سازی)

نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

ناشر: شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی ابعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳

دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۴۹۷۹-۱۱۱۵۵

چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ پنجم ۱۳۹۸

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و

برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا

www.irtextbook.com مراجعه نمایند.

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت جایی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه‌ی فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ISBN 978-964-05-2430-5

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۴۳۰-۵

سروهای سرفراز آمدند
عاشقان به پیشواز آمدند

تا تو ای بهار تازه آمدی
مثل رودخانه‌های پرخروش

باغ‌ها بهار شد زبوی باد
آفتاب را به دشت هدیه داد

دسته‌دسته گل شکفت درزمین
آسمان برای چشم روشنی

۶ پیشگفتار: سخنی با آموزگاران محترم

۸ ستایش: ای همه هستی ز تو پیدا شده

۹ فصل اول: آفرینش

۱۰ درس اول: تماشاخانه

۱۶ بخوان و حفظ کن: رقصِ باد، خنده‌ی گل

۱۸ درس دوم: فضلِ خدا

۲۱ بخوان و بیندیش: رازِ گل سرخ

۲۴ حکایت: درختِ گردکان

۲۵ فصل دوم: دانایی و هوشیاری

۲۶ درس سوم: رازی و ساخت بیمارستان

۳۳ بخوان و حفظ کن: خردِ رهنمای و خردِ دلگشای

۳۴ درس چهارم: بازرگان و پسران

۳۹ درس پنجم: چنار و کدوئین

۴۲ بخوان و بیندیش: گلدان خالی

۴۶ حکایت: زیرکی

۴۷ فصل سوم: ایران من

۴۸ درس ششم: سرود ملی

۵۲ بخوان و حفظ کن: ای ایران

۵۴ درس هفتم: درس آزاد (فرهنگِ بومی ۱)

۵۶ درس هشتم: دفاع از میهن

۶۳ بخوان و بیندیش: آوازی برای وطن

۶۸ حکایت: وطن دوستی

توسعه

۶۹ فصل چهارم: نام آوران

- ۷۰ درس نهم: نام آوران دیروز، امروز، فردا
- ۷۶ بخوان و حفظ کن: سرای امید
- ۷۸ درس دهم: نام نیکو
- ۸۳ درس یازدهم: نقش خردمندان
- ۸۹ درس دوازدهم: درس آزاد (فرهنگ بومی ۲)
- ۹۱ بخوان و بیندیش: فردوسی، فرزند ایران
- ۹۶ حکایت: بوعلی و بانگ گاو

۹۷ فصل پنجم: راه زندگی

- ۹۸ درس سیزدهم: روزی که باران می بارید
- ۱۰۴ بخوان و حفظ کن: بال در بال پرستوها
- ۱۰۶ درس چهاردهم: شجاعت
- ۱۱۱ درس پانزدهم: کاجستان
- ۱۱۴ بخوان و بیندیش: زیر آسمان بزرگ
- ۱۲۰ حکایت: حکمت

۱۲۱ فصل ششم: علم و عمل

- ۱۲۲ درس شانزدهم: وقتی بوعلی، کودک بود
- ۱۲۸ بخوان و حفظ کن: چشمه و سنگ
- ۱۳۰ درس هفدهم: کار و تلاش
- ۱۳۴ بخوان و بیندیش: همه چیز را همگان دانند
- ۱۳۸ حکایت: جوان و راهزن

۱۴۰ نیایش

۱۴۱ واژه نامه

پیشگفتار: سخنی با آموزگاران محترم

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

سعدی - بوستان

پروردگار حکیم را سپاس می‌گوییم که یک سال دیگر برای خدمتگزاری به نظام تعلیم و تربیت میهن عزیزمان ایران، به ما فرصت داد. شکر این نعمت را به جای می‌آوریم و از درگاه خدای رحمان، توفیق در کارها را خواستاریم. کتابی که پیش رو دارید، حلقه‌ی میانی از زنجیره‌ی دوره‌ی دوم ابتدایی است. دوره‌ی اول ابتدایی، سه سال نخست (اول تا سوم) و دوره‌ی دوم، سه سال دوم (چهارم تا ششم) ابتدایی را دربرمی‌گیرد. بنابراین، ساختار و محتوای فارسی پایه‌ی پنجم از سویی با پایه‌ی چهارم و پایه‌های پیش از آن، پیوند دارد و از دیگر سو، باید با پایه‌ی ششم و بالاتر پیوستگی و همخوانی داشته باشد. در سازماندهی ساختار و تدوین محتوا، تلاش کرده‌ایم این هماهنگی و نظام پیوستاری را حفظ کنیم.

این کتاب از دو پهنه‌ی اصلی زبان‌آموزی (مهارت‌های خواندن و مهارت‌های نوشتن) به قلمرو مهارت‌های شفاهی یا خوانداری زبان، اختصاص دارد. یعنی در این کتاب، پرورش خوب دیدن، دقیق گوش دادن، روان خواندن، تقویت حافظه‌ی زبانی، درک متن و خوب سخن گفتن، از اهداف اصلی برنامه و تدوین محتوا به شمار می‌آید. البته درهم تنیدگی مهارت‌های زبانی و پاره‌مهارت‌ها در آموزش و رشد یادگیری کمک می‌کند تا بتوانیم از توانایی‌ها و پیشرفت دانش‌آموزان در هر بخش، برای تقویت دیگر مهارت‌ها نیز بهره بگیریم.

کتاب فارسی پنجم، در ادامه‌ی کتاب‌های تازه‌تألیف پایه‌های قبل و بر پایه‌ی اصول و اهداف برنامه‌ی زبان‌آموزی حوزه‌ی یادگیری زبان و ادب فارسی تدوین شده است و همسو با گام‌های پیشین، در مسیر ارتقای مهارت‌های زبانی حرکت می‌کند؛ عناصر ساختاری این کتاب، اگرچه با نام‌های ویژه‌ی درست و نادرست، درک مطلب، تصویرخوانی و... از هم جدا هستند، اما همه‌ی این اجزا و پاره‌ها، با هدف کلی تقویت مهارت شفاهی یا گفتاری زبان فارسی، سازمان‌دهی شده‌اند.

بر پایه‌ی آنچه گفته شد، برای تحقق اهداف پیش‌بینی شده در «برنامه‌ی درسی زبان‌آموزی»، محتوای هر درس این کتاب در بخش‌های زیر، سامان یافته است:

 متن درس (آمیخته به تصویر): محتوای درس‌ها در دو قالب نثر و شعر و با توجه به توانایی ادراکی و دامنه‌ی واژگانی، نیازهای فرهنگی- تربیتی و ذائقه‌ی روحی دانش‌آموزان، انتخاب یا نوشته شده‌اند. تکیه بر رویکرد، اهداف و اصول برنامه، بنیانی‌ترین عنصر در این بخش است.

 درست و نادرست (پرسش‌هایی برای درک سطوح محتوایی): این بخش در همه‌ی درس‌ها ثابت است و پرسش‌هایی را دربردارد که به فراخور درون‌مایه‌ی متن‌ها، در پی هر درس، گنجانده شده‌اند. هدف آموزشی این بخش، تقویت حافظه‌ی کوتاه‌مدت و پرورش دقت و توجه دانش‌آموزان است.

 واژه‌آموزی: در واژه‌آموزی، دانش‌آموزان با شیوه‌های ترکیب‌سازی و ساخت کلمه در زبان فارسی آشنا می‌شوند.

🌱 **دانش زبانی:** در بخش «دانش زبانی» موضوع‌هایی از پاره‌مهارت‌های زبان همچون لحن و آهنگ، خوب گوش دادن و... آموزش داده می‌شود. واژه‌آموزی و دانش زبانی هر کدام با نظمی یک در میان، در پی هم آمده‌اند.

🌱 **تصویرخوانی و سندلی صمیمیت:** در این فعالیت، هدف این است که فرصتی برای دانش‌آموزان ایجاد شود تا خوب دیدن و دقت در نگاه را تمرین کنند و برداشت و درک خود را از تصویر، بازگو نمایند. محور اصلی این تمرین، دیدن، اندیشیدن و گفتن است.

🌱 **شعرخوانی و سندلی صمیمیت:** در این فعالیت، دانش‌آموزان با شیوه‌های شعرخوانی با رعایت لحن و آهنگ مناسب آشنا می‌شوند و فرصت پیدا می‌کنند تا خود را در برابر جمع قرار دهند و شعرخوانی کنند؛ این کار به خوگیری بیشتر نسبت به متن و درک بهتر آن، کمک می‌کند و حس اعتماد به نفس دانش‌آموزان را می‌پرورد. (درس‌های ۲، ۶ و ۱۲)

🌱 **گوش کن و بگو:** این بخش برای پرورش درک شنیداری دانش‌آموزان، طراحی شده؛ که متن‌ها در لوح فشرده و پرسش‌ها در کتاب فارسی آمده است. برای اطمینان بیشتر، متن داستان‌ها را در پیوست کتاب راهنمای معلم هم گنجانده‌ایم تا اگر ابزار دیگر مهیا نبود، داستان در کلاس خوانده شود و دانش‌آموزان پس از گوش دادن به خوانش متن، به پرسش‌ها پاسخ دهند. (پایان درس‌های ۴، ۱۰ و ۱۴)

🌱 **نمایش:** فعالیت‌های این قسمت، با هدف تقویت اعتماد به نفس، هوش حرکتی، قدرت سخن گفتن در برابر جمع و کاهش کم‌رویی، طراحی شده‌اند. اجرای نمایش، فرصتی برای تمرین نقش‌ها و رویارویی با موقعیت‌های مختلف زندگی اجتماعی است و دانش‌آموزان را برای یافتن راه‌حل مناسب در شرایط گوناگون، آماده می‌کند و شایستگی‌های فردی را شکوفا می‌سازد. (پایان درس‌های ۵، ۱۰ و ۱۷)

🌱 **بخوان و حفظ کن:** در هر فصل، این فعالیت که یکی دیگر از تجربه‌های خوانداری زبان فارسی است، تمرین و تکرار می‌شود. از اهداف اصلی این بخش می‌توان به پرورش حافظه، تقویت فن بیان و تلطیف احساسات دانش‌آموزان اشاره کرد. اما برای رشد قوه‌ی ادراکی دانش‌آموزان، پرسش‌هایی با عنوان «خوانش و فهم» در پایان شعر آمده‌است که هم چگونگی خواندن و هم میزان درک و فهم آنان را رشد می‌دهد. (بعد از درس‌های ۱، ۳، ۶، ۱۰، ۱۳ و ۱۶)

🌱 **بخوان و ببندیش:** در هر فصل، داستان‌هایی که با عناوین فصل و محتوای آن‌ها همخوانی داشتند و با اهداف ویژه‌ی زبان‌آموزی، هماهنگ بودند، گزینش شده‌اند. پس از متن داستان چند پرسش با عنوان «درک و دریافت» با هدف تقویت قدرت ادراکی و تفکر دانش‌آموزان، آمده است. «درک و دریافت‌ها» در حقیقت، فرصت‌هایی برای تأمل و درنگ بیشتر هستند. (بعد از درس‌های ۲، ۵، ۷، ۱۲، ۱۵ و ۱۷)

🌱 **حکایت:** یکی دیگر از عناصر سازه‌ای کتاب فارسی، حکایت‌هایی است که در پایان هر فصل آمده است. تلفیق محتوای حکایت با ضرب‌المثل و تقویت قوه‌ی تشخیص دانش‌آموزان، در درک محتوای متن و ارتباط آن با مثل، مهم‌ترین هدف این بخش است. به همین سبب، پایان هر حکایت با نمونه‌های متعددی از ضرب‌المثل‌های معروف فارسی پیوند خورده است. (بعد از درس‌های ۲، ۵، ۷، ۱۲، ۱۵ و ۱۷)

🌱 **گروه زبان و ادب فارسی** 🌱 **دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری**

ای همه هستی ز تو پیدا شده

ای همه هستی ز تو پیدا شده
 خاکِ ضعیف از تو توانا شده
 از پیِ توست این همه امید و بیم
 هم تو بخشای و بخش، ای کریم
 چاره‌ی ما ساز که بی یاوریم
 گر تو برانی، به که روی آوریم؟
 جز در تو، قبله نخواهیم ساخت
 گر تنوازی تو، که خواهد نواخت؟
 یار شو، ای مونسِ غمخوارگان
 چاره کن ای چاره‌ی بیچارگان

نظامی، مخزن الاسرار